

عهد و گفتگو

COVENANT & CONVERSATION

درس های پیرامون اخلاق
ربای لرد جاناتان ساکس

با سپاس از بنیاد Wohl Legacy برای حمایت سخاوتمندانه از عهد و گفتگو

تفسیر هفتگی تورات

On Not Obeying Immoral Orders

Shemot

پیرامون اطاعت نکردن از دستور خداخلاقی: شموت

بخش های آغازین سفر خروج ما را به میانه رویدادهایی حماسی می برد. به چشم بر هم زدنی بنی اسرائیل از یک اقلیت تحت حمایت تبدیل شدند به بردگان. موسی از شاهزاده مصر به چوپان میدیانی تبدیل شد و در یک رویارویی تاریخ ساز در برابر بوتۀ فروزان به رهبری بنی اسرائیل رسید. اما یک رویداد کوچک هست که اغلب نادیده گرفته شده، ولی شایسته است که آنرا همچون چرخشگاهی در تاریخ بشریت بنگریم. قهرمانان این رویداد دو زن برجسته به نام های شیفرا و پوا هستند.

نمی دانیم آنها که بودند. تورات هیچ اطلاعات دیگری نمی دهد جز این که آنها قابله بودند و فرعون به آنها چنین دستور داده بود: "وقتی به زنان عبرانی برای زایمان کمک می کنید، اگر دیدید نوزاد به دنیا آمده پسر است او را بکشید. اما اگر دختر بود، زنده نگه دارید" (خروج ۱:۱۶). توصیف عبری آن دو زن با واژه های *hameyaldot ha'ivriyot* مبهم است. معنای آن قابله های عبرانی است؛ بیشتر ترجمه ها این گونه توصیف کرده اند. اما همچنین می تواند "قابله هایی که برای عبرانیان زایمان می کردند" معنا بدهد که در این صورت یعنی آنها مصری بوده اند. یوسفوس^۱ ابرابانل و سامویل داوید لوتزاتو این گونه معنا می کنند و می گویند که بعید است از زنان عبرانی خواسته باشند که شریک جرم نسل کشی مردم خود بشوند.

اما می دانیم که آنها از فرمان سرپیچی کردند: "ولی قابله ها از خدا ترسیدند و فرمان پادشاه را اجرا نکردند. آنها نوزادان پسر را زنده گذاشتند" (خروج ۱:۱۷).

این نخستین گزارش تاریخی از نافرمانی مدنی است: سرپیچی از اجرای یک فرمان از سوی قدرتمندترین مرد در قدرتمندترین امپراتوری دنیای باستان، فقط از این رو که ضداخلاقی، ناروا و غیرانسانی بود.

تورات می گوید که آنها این کار را بی سر و صدا انجام دادند. وقتی فرعون آنها را احضار کرد تا علت رفتار خود را بگویند، پاسخ دادند: "زنان عبرانی مانند زنان مصری نیستند؛ آنها قوی هستند و پیش از رسیدن قابله ها زایمان می کنند" (خروج ۱:۱۹). فرعون در برابر این توضیح هیچ جوابی نداشت. کل این رویداد ما را به یاد شهامت های کسانی می اندازد که در طول هولاکاست به نجات جان یهودیان اقدام کردند. آنها هیچ وجه مشترکی نداشتند جز این که کار خود را خارق

---

¹ Josephus, *Antiquities of the Jews*, II.9.2.

العاده نمی دانستند.² اغلب نشانه بارز قهرمانان اخلاقی این است که آنها خود را قهرمان اخلاقی نمی دانند. آنها کار خود را می کنند چون می دانند یک انسان باید آن گونه عمل کند. احتمالاً معنای این گفته که قابله ها "از خدا ترسیدند" همین است. تورات همیشه همین توصیف را برای کسانی که اخلاقی رفتار می کند، می آورد.³

بیش از سه هزار سال طول کشید تا آنچه قابله ها انجام دادند، در قالب قانون بین الملل بیان شود. در سال ۱۹۴۶ جنایکاران نازی در دادگاه نورنبرگ همگی این گونه از خود دفاع کردند که آنها از فرمان مافوق که دولتی قانونی و برآمده از رای مردم بود، اطاعت کرده بودند. اصل سروری ملی می گوید که هر دولتی می تواند قوانین خود را برای امور خود تدوین کند. نیاز به مفهوم حقوقی جدیدی با عنوان "جنایت علیه بشریت" بود تا تقصیرکاری معماران و مجریان نسل کشی تثبیت شود.

اصل نورنبرگ زیربنای حقوقی به کاری داد که قابله ها به طور غریزی درک کردند: برخی قوانین هست که نباید از آنها اطاعت کرد، زیرا ضداخلاقی هستند. اجرای قانون اخلاق موجب تعالی قانون کشور می شود و ممکن است بر آن الویت بیابد. چنان که تلمود می گوید: "اگر اختلافی باشد میان فرمان خدا و دستورهای یک انسان، کلام خدا الویت دارد" (کیدوشین ۴۲ ب).

محاکمات نورنبرگ تنها موارد تاریخی نبودند که روایت قابله ها تاثیر بزرگی بر آنها گذاشت. در دوران قرون وسطی کلیسا با دانستن این که شناخت و دانش به قدرت می انجامد، کوشیدند تا شناخت و دانش را در انحصار کشیشان نگه دارند و از این رو ترجمه کتاب مقدس را ممنوع کرده

---

² See James Q. Wilson, *The Moral Sense*, New York, Free Press, 1993, pp. 35-39, and the literature cited there.

³ See, for example, Gen. 20:11.

بود. در قرن شانزدهم سه روند این وضعیت را دگرگون ساخت: اول، رفورم در مسیحیت با پند *Sola scriptura* یعنی فقط بر متن مقدس باید تاکید کرد و کتاب مقدس باید در مرکز زندگی دینی قرار بگیرد. دوم، اختراع دستگاه چاپ در نیمه قرن پانزدهم. طرفداران لوتر معتقد بودند که این مشیت الهی بود که خدا خواست ماشین چاپ اختراع شود تا آموزه های کلیسای پروتستان در سراسر جهان گسترش یابد. سوم، این بود که برخی از مردم با وجود ممنوعیت، کتاب مقدس [توضیح مترجم فارسی: بائبل یعنی تورات و انجیل در یک کتاب] را ترجمه کرده بودند. جان وایکلیف و پیروانش در قرن چهاردهم این کار را کرده بودند، اما یک شورش پرنفوذتر، به نام ویلیام تاینل ترجمه اش از مکتب مقدس را در سال ۱۵۲۵ آغاز کرد که نخستین ترجمه کتاب مقدس به انگلیسی بود. او این پیروزی را به قیمت جانش به دست آورد.

وقتی ملکه ماری اول، کلیسای انگلستان را به کاتولیسیزم بازگرداند، بسیاری از پروتستان های انگلیسی به کالون ژنو گریختند و آنجا ترجمه جدیدی بر اساس ترجمه تاینل به نام "بائبل ژنو" انجام دادند. این نسخه که در اندازه ای کوچک با قیمتی مناسب چاپ شده بود، به طور مخفیانه در تیراژی وسیع به داخل انگلستان فرستاده شد. مردم که برای اولین بار قادر به خواندن کتاب مقدس بودند، خیلی زود دریافتند که این متن از دید منافع خودکامگان، بسیار فتنه انگیز است. این متن نشان می دهد که چگونه خدا به شموئل گفت که بنی اسرائیل با جستجوی یک پادشاه، سروری یگانه خدا را پس زده بودند. این متن به روشنی نشان می دهد که انبیاء چگونه از درافتادن با اقتدار شاهان هراسی نداشتند و فقط اقتدار خدا را قبول داشتند. کتاب مقدس داستان قباله ها را می گفت که از فرمان فرعون سرپیچی کردند. در بائبل ژنو در این باره حاشیه ای

نوشته شده که از سرپیچی آنها حمایت می کند و در انتقاد از آنها فقط می گوید که نباید دروغ می گفتند. در این یادداشت آمده: "نافرمانی آنها در اینجا قانونی بود، ولی دروغ گفتن آنها بد بود."⁴

شاه جیمز خیلی روشن منظور پنهان آن جمله را دریافت. به این معنا بود که می توان به نام اقتدار خدا در برابر شاه نافرمانی کرد: رد روشن و قاطع ایده حق خدایی پادشاهان.⁴ سرانجام، شاه جیمز تصمیم گرفت که نسخه خود از کتاب مقدس را بیرون دهد که در سال ۱۶۱۱ منتشر شد. اما تا آن زمان آسیب رسیده بود و تخم انقلاب انگلستان پراکنده شده بود. در طول قرن هفدهم بیشترین نفوذ در سیاست انگلستان متعلق به بخش عبری بایبل [تورات و انبیاء] بود که پیوریتن ها به آن استناد می کردند و مهاجران به آمریکا این ایمان را با خود به جایی بردند که سرانجام ایالات متحده آمریکا نام گرفت.

یک قرن و نیم بعد، کار یک انگلیسی انقلابی دیگر به نام توماس پین نقشی تعیین کننده در به پا خاستن انقلاب آمریکا داشت [توضیح مترجم فارسی: پین از پدران اندیشمند و سازنده آمریکا است که ایالت پنسیلوانیا به نام اوست]. اطلاعیه او به نام "عقل سلیم" در آمریکا در ژانویه ۱۷۷۶ منتشر شد و بیدرنگ بالاترین فروش را با ۱۰۰ هزار جلد پیدا کرد. تاثیر آن عظیم بود و به خاطر آن به عنوان "پدر انقلاب آمریکا" شناخته شد. با آنکه پین خداناپاور بود، صفحه های آغازین "عقل سلیم" که به توجیه قیام علیه فرمانروای ظالم می پردازد، یکسره بر اساس نقل قول هایی از تورات است. بنجامین فرانکلین همان تابستان با همین روحیه برای مهر دولتی آمریکا تصویری از مصریان [یعنی انگلیسی ها] را که در دریای سرخ [یعنی اقیانوس اطلس] غرق می شدند طراحی کرد و زیر آن نوشت: "قیام در برابر ظالمان، فرمانبرداری از خدا است." توماس

---

⁴ See Christopher Hill, *The English Bible and the Seventeenth-Century Revolution*, London: Allen Lane, 1993.

جفرسون به اندازه ای تحت تاثیر این جمله قرار گرفت که بعدها آنرا در مهر ایالت ویرجینیا به کار گرفت و سپس آنرا در مهر شخصی خود گذاشت.

داستان قابله ها دورنمایی گسترده تری در کل تورات و تنخ می یابد: حق به چالش کشیدن فرمانروا حکم می کند که حتی خدا نیز مانند آنچه ابراهیم انجام می دهد، موظف به رعایت عدالت است. سروری نهایی به خدا تعلق دارد و هر عمل یا فرمان انسانی که خواست خدا را زیر پا بگذارد، به همین دلیل محکوم است. این ایده های انقلابی مختص دیدگاه تورات در مورد سیاست و استفاده از قدرت است.

سرانجام اما این شهامت دو زن برجسته بود که بعدها توسط نویسنده آمریکایی تورو⁵ در اثر کلاسیک خود به نام نافرمانی مدنی (۱۸۴۹) آنرا به صورت یک اصل بیان کرد که به نوبه خود الهام بخش گاندی و مارتین لوترکینگ در قرن بیستم شد. داستان قابله ها همچنین پایانی تاثیرگذار دارد: "پس خدا با قابله ها احسان کرد و خاندان آنها گسترش یافت و پرشمار شد. و چون قابله ها از خدا ترسیدند، خداوند به آنها خانه ها بخشید" (خروج ۲۰-۲۱:۱).

لوتزاتو این عبارت آخر را چنین تفسیر می کند که خدا به آنها خاندان هایی از خودشان داد. او نوشت که اغلب قابله ها کسانی بوده اند که قادر به بچه دار شدن نبوده اند. در این مورد خدا شیفر و پوا را با دادن فرزندان به آنها برکت کرد، همان گونه که سارا، ریوکا و راخل را صاحب فرزند کرد.

---

⁵ See Henry David Thoreau, *Civil Disobedience*, Boston: David R. Godine, 1969, first published in 1849.

این نیز نکته ای مهم است: نزدیکترین اثر ادبی یونانی که به ایده نافرمانی مدنی نزدیک می شود، داستان آنتی گونه است، زنی که اصرار دارد به برادرش پولینیس قبری بدهند علی‌رغم آنکه شاه کریون او را خائن به شهر تیبس اعلام کرده و اجازه دفن او را نداده بود.

آنتی گونه اثر سوفکل یک تراژدی است: قهرمان زن باید به خاطر وفاداری به برادر خود و نافرمانی از شاه بمیرد. برعکس، تورات یک تراژدی نیست. در واقع تورات هیچ واژه ای معادل معنای تراژدی در زبان یونانی ندارد. در تورات خوبی پاداش می گیرد نه این که مجازات شود، زیرا دنیا که هنر خداوند است، دنیایی است که در آن رفتار اخلاقی برکت می یابد و شرارت اگر هم در مدت کوتاهی غلبه یابد، اما سرانجام شکست می خورد.

شيفرا و پوا دو قهرمان زن بزرگ دنیای ادبیات هستند و اولین کسانی که به بشریت، محدوده های اخلاقی قدرت را می آموزند.

شبات شالوم

ترجمه فارسی با مشارکت بنیاد ایرانی هارامبام، وابسته به فدراسیون یهودیان ایرانی-آمریکایی

توسط شیریندخت دقیقیان

Persian Translation by Shirin D. Daghighian

www.RabbiSacks.org   @RabbiSacks

The Rabbi Sacks Legacy Trust, PO Box 72007, London, NW6 6RW • +44 (0)20 7286 6391 • info@rabbisacks.org

© Rabbi Sacks • All rights reserved